ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ ANTONIO TIZZANO

της 18ης Απριλίου 2002 [1]

1. Με διάταξη της 27ης Ιουνίου 2000, το Hof van Beroep te Antwerpen (Βέλγιο) υπέβαλε στο Δικαστήριο δύο προδικαστικά ερωτήματα ως προς την ερμηνεία του άρθρου 1 της Συμβάσεως των Βρυξελλών της 27ης Σεπτεμβρίου 1968 για τη διεθνή δικαιοδοσία και την εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις (στο εξής: Σύμβαση των Βρυξελλών) [2]. Στην ουσία, το αιτούν δικαστήριο ερωτά αν η υπόθεση επί της αγωγής, την οποία άσκησε ένας δημόσιος φορέας που παρέσχε οικονομική συνδρομή στον δικαιούχο μη καταβληθείσας διατροφής, στραφείς αναγωγικώς κατά του υπόχρεου να καταβάλει τη διατροφή αυτή, αποτελεί αστική υπόθεση, οπότε εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της Συμβάσεως των Βρυξελλών, καθώς και, σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως, αν η υπόθεση επί της αγωγής αυτής αποτελεί υπόθεση κοινωνικής ασφαλίσεως, οπότε αποκλείεται από το πεδίο εφαρμογής της Συμβάσεως αυτής.

Το νομικό πλαίσιο

Η Σύμβαση των Βρυξελλών

2. Το πεδίο εφαρμογής της Συμβάσεως των Βρυξελλών καθορίζεται από το άρθρο της 1. Κατά το πρώτο εδάφιο του άρθρου αυτού, η Σύμβαση των Βρυξελλών:

«[...] εφαρμόζεται σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις, ανεξάρτητα από το είδος του δικαστηρίου.»

Το δεύτερο εδάφιο του άρθρου αυτού προσθέτει όμως ότι:

«[ε]ξαιρούνται από την εφαρμογή της [Συμβάσεως των Βρυξελλών]:

[...]

1 — Γλώσσα του πρωτοτύπου: η ιταλική.

2 — ΕΕ 1998, C 27, σ. 1 (παγιωμένη μορφή).

3) η κοινωνική ασφάλιση·

[...]».

3. Ως γνωστόν, για να καθορίσει τη διεθνή δικαιοδοσία των δικαστηρίων των συμβαλλομένων κρατών, η Σύμβαση ορίζει ότι γενική διεθνή δικαιοδοσία έχει το δικαστήριο του τόπου κατοικίας του εναγομένου (άρθρο 2), αλλά προβλέπει και ορισμένες ειδικές βάσεις διεθνούς δικαιοδοσίας. Μεταξύ αυτών, στο μέτρο που μας ενδιαφέρει εν προκειμένω, πρέπει να υπομνηστεί η ειδική βάση διεθνούς δικαιοδοσίας «ως προς υποχρεώσεις διατροφής», κατά την οποία ο εναγόμενος δύναται να εναχθεί ενώπιον του δικαστηρίου του τόπου όπου ο δικαιούχος διατροφής έχει την κατοικία ή τη συνήθη διαμονή του.

4. Κατά το άρθρο 26 της Συμβάσεως των Βρυξελλών, οι αποφάσεις που εκδίδονται σε συμβαλλόμενο κράτος αναγνωρίζονται αυτομάτως στα υπόλοιπα συμβαλλόμενα κράτη «χωρίς ιδιαίτερη διαδικασία». Ωστόσο, το άρθρο 27 απαριθμεί περιοριστικώς τις περιπτώσεις κατά τις οποίες δεν αναγνωρίζονται δικαστικές αποφάσεις. Ειδικότερα, τούτο συμβαίνει:

«1) αν η αναγνώριση αντίκειται στη δημόσια τάξη του κράτους αναγνωρίσεως·

[...]

3) αν η απόφαση είναι ασυμβίβαστη με απόφαση που έχει εκδοθεί μεταξύ των ίδιων διαδίκων στο κράτος αναγνωρίσεως·

[...]».

5. Στη συνέχεια, πρέπει να υπομνηστεί ότι κατά το άρθρο 55 της Συμβάσεως των Βρυξελλών:

«Με την επιφύλαξη των διατάξεων του άρθρου 54, δεύτερο εδάφιο, και του άρθρου 56, η παρούσα Σύμβαση αντικαθιστά τις ακόλουθες μεταξύ δύο ή περισσότερων συμβαλλόμενων κρατών συμβάσεις:

[...]

— τη Σύμβαση μεταξύ του Βελγίου και των Κάτω Χωρών για τη διεθνή δικαιοδοσία, την πτώχευση καθώς και για την ισχύ και εκτέλεση δικαστικών αποφάσεων, διαιτητικών αποφάσεων και δημόσιων εγγράφων, που υπογράφηκε στις Βρυξέλλες στις 28 Μαρτίου 1925» (στο εξής: Σύμβαση του 1925).

6. Τέλος, το άρθρο 56 της Συμβάσεως των Βρυξελλών ορίζει ότι οι συμβάσεις που αναφέρει το προηγούμενο άρθρο, οπότε και η Σύμβαση του 1925, συνεχίζουν να παράγουν αποτελέσματα στα θέματα που δεν καλύπτονται από τη Σύμβαση των Βρυξελλών.

Η ολλανδική νομοθεσία

7. Ο Algemene Bijstandswet (γενικός νόμος περί κοινωνικής ενισχύσεως, στο εξής: ABW) [3] καθιερώνει ένα κοινωνικό καθεστώς υπέρ των απόρων κατοίκων των Κάτω Χωρών.

8. Ειδικότερα, το καθεστώς αυτό στηρίζεται στην παροχή, από τον δήμο κατοικίας του απόρου, ενός γενικού (algemene bijstand) ή ενός ειδικού επιδόματος (bijzondere bijstand). Το γενικό επίδομα, το μόνο που έχει σημασία για την παρούσα υπόθεση, συνίσταται σε μια μηνιαία πρόσοδο, η οποία συνδέεται με τον κατώτατο μισθό και έχει ως σκοπό να παράσχει στον δικαιούχο τη δυνατότητα να αντιμετωπίσει τα έξοδα που είναι απαραίτητα προς το ζην. Το επίδομα χρηματοδοτείται από τον προϋπολογισμό του δήμου και δεν εξαρτάται από την προηγούμενη καταβολή εισφορών κοινωνικής ασφαλίσεως.

3 — *Staatsblad* 1995, σ. 1999. Οι διατάξεις που ακολουθούν παρατίθενται σε ανεπίσημη μετάφραση.

9. Κατά το άρθρο 93 του ABW:

«Η ενίσχυση αναζητείται εντός των ορίων της υποχρεώσεως διατροφής σύμφωνα με το πρώτο βιβλίο του αστικού κώδικα:

— κατά εκείνου ο οποίος, όταν έχει παύσει η συμβίωση, δεν τηρεί ή δεν τηρεί δεόντως την υποχρέωση διατροφής που έχει έναντι του συζύγου του ή ανηλίκου τέκνου [...]·

— κατά εκείνου ο οποίος δεν τηρεί ή δεν τηρεί δεόντως την υποχρέωση διατροφής που έχει μετά το διαζύγιο [...]».

10. Το άρθρο 94 του ABW ορίζει:

«Η σύμβαση με την οποία οι σύζυγοι ή οι πρώην σύζυγοι συμφωνούν ότι, μετά το διαζύγιο [...], ουδεμία υποχρέωση διατροφής υφίσταται του ενός προς τον άλλο ή ότι η υποχρέωση αυτή περιορίζεται σε συγκεκρι-

μένο χρηματικό ποσό [...] δεν εμποδίζει την αναζήτηση κατά ενός των συμβαλλομένων και δεν προδικάζει το ποσό που πρέπει να αποδοθεί.»

11. Ο δήμος που αποφασίζει κατά το άρθρο 93 του ABW να αναζητήσει από τρίτο την κοινωνική ενίσχυση ανακοινώνει την απόφαση αναζητήσεως στον ενδιαφερόμενο. Κατά το άρθρο 102 επ. του ABW, στην περίπτωση που ο τρίτος δεν αποδώσει οικειοθελώς τα καταβληθέντα ο δήμος δύναται να στραφεί αναγωγικώς κατά του τρίτου ασκώντας αγωγή ενώπιον του Arrondissementsrechtbank, η οποία υπόκειται στις διατάξεις του κώδικα πολιτικής δικονομίας.

Τα πραγματικά περιστατικά και η διαδικασία

12. Η διαφορά που εκκρεμεί ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου ανάγεται στον γάμο μεταξύ του L. Baten και της H. M. M. Kil, από τον οποίο γάμο γεννήθηκε η T. Baten. Το κέντρο της οικογενειακής ζωής ήταν αρχικώς στο Βέλγιο, όπου κατοικούσαν οι σύζυγοι και η ανήλικη θυγατέρα. Ο γάμος του L. Baten και της H. M. M. Kil γνώρισε κρίση, με αποτέλεσμα ο γάμος αυτός να λυθεί με απόφαση συναινετικού διαζυγίου που εκδόθηκε στο Βέλγιο στις 14 Μαΐου 1987. Ωστόσο, με σύμβαση πριν από το διαζύγιο η οποία συνήφθη στις 25 Μαρτίου 1986 ενώπιον Βέλγου συμβολαιογράφου, οι σύζυγοι συμφώνησαν ότι ο L. Baten θα καταβάλλει κάθε μήνα στη σύζυγό του ποσό 3 000 βελγικών φράγκων, ως συμβολή στα έξοδα συντηρήσεως και ανατροφής της θυγατέρας τους, ενώ οι ίδιοι σύζυγοι ουδεμία αξίωση διατροφής θα έχουν κατά αλλήλων.

13. Στη συνέχεια, η H. M. M. Kil εγκαταστάθηκε με τη θυγατέρα της εντός των ορίων του δήμου του Steenbergen (Κάτω Χώρες). Εφόσον πληρούνταν οι νόμιμες προϋποθέσεις, ο δήμος αυτός αποφάσισε να παράσχει στα δύο αυτά άτομα επίδομα απορίας, υπό την έννοια του πιο πάνω νόμου περί κοινωνικής ενισχύσεως (ABW).

14. Κατόπιν αυτού, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 93 επ. του ABW, ο δήμος του Steenbergen αποφάσισε να αναζητήσει από τον L. Baten τα χρηματικά ποσά της ενισχύσεως που χορηγήθηκε. Στη συνέχεια, δεδομένου ότι ο L. Baten δεν συμμορφώθηκε προς τη σχετική αίτηση του δήμου, στις 2 Μαΐου 1996 το δημοτικό συμβούλιο αποφάσισε να στραφεί, βάσει του άρθρου 102 του ABW, αναγωγικώς κατά του L. Baten ασκώντας κατ' αυτού αγωγή ενώπιον του Arrondissementsrechtbank te Breda (Κάτω Χώρες).

15. Με διάταξη της 22ας Ιουλίου 1996, το Arrondissementsrechtbank te Breda δέχθηκε την αγωγή του δήμου του Steenbergen και υποχρέωσε τον L. Baten να καταβάλει ποσό 3 706,68 ολλανδικών φιορινίων (NLG) για την ενίσχυση που χορηγήθηκε από τις 9 Ιανουαρίου 1996 μέχρι την 1η Μαρτίου 1996, καθώς και να καταβάλλει κάθε μήνα ποσό 2 127,91 NLG, από την 1η Μαρτίου 1996 και επί όσο χρόνο διαρκεί η κοινωνική ενίσχυση.

16. Με διάταξη της 11ης Φεβρουαρίου 1998, ο πρόεδρος του Rechtbank van eerste aanleg te Turnhout (Βέλγιο), κατόπιν αιτήσεως του δήμου του Steenbergen, κήρυξε εκτελεστή την ολλανδική διάταξη, αλλά στις 20 Μαΐου 1998 ο L. Baten άσκησε ανακοπή κατά της διατάξεως της 11ης Φεβρουαρίου 1998.

17. Με απόφαση της 17ης Μαρτίου 1999 το Rechtbank van eerste aanleg te Turnhout δέχθηκε την ανακοπή του L. Baten κατά το μέρος που αφορούσε τα έξοδα συντηρήσεως της πρώην συζύγου του, κρίνοντας ότι «δεν είναι δυνατόν να αναγνωριστεί και να εκτελεστεί η διάταξη της 22ας Ιουλίου 1996 του Arrondissementsrechtbank te Breda κατά το μέρος που αφορά τα έξοδα συντηρήσεως της H. M. M. Kil, λόγω ασυμβιβάστου της διατάξεως αυτής με την απόφαση συναινετικού διαζυγίου της 14ης Μαΐου 1987, η οποία, σιωπηρώς, περιλαμβάνει και επικυρώνει το δημόσιο έγγραφο που καταρτίστηκε από τον συμβολαιογράφο Eyskens στις 25 Μαρτίου 1986». Με δεύτερη απόφαση της 25ης Μαρτίου 1999, το ίδιο δικαστήριο, αποφαινόμενο επί της ανακοπής που ο L. Baten άσκησε σχετικά με τα έξοδα συντηρήσεως της θυγατέρας του, έκρινε ότι: «δεν είναι δυνατόν να αναγνωριστεί και να εκτελεστεί η διάταξη του Arrondissementsrechtbank te Breda της 22ας Ιουλίου 1996 σχετικά με τα έξοδα συντηρήσεως της ανήλικης θυγατέρας, λόγω ασυμβιβάστου της διατάξεως αυτής με την απόφαση συναινετικού διαζυγίου της 14ης Μαΐου 1987, η οποία, σιωπηρώς, περιλαμβάνει και επικυρώνει το δημόσιο έγγραφο που καταρτίστηκε από τον συμβολαιογράφο Eyskens στις 25 Μαρτίου 1986».

18. Στη συνέχεια, ο δήμος του Steenbergen άσκησε κατά των δύο αυτών αποφάσεων έφεση ενώπιον του Hof van Beroep te Antwerpen, ισχυριζόμενος ότι η απόφαση που ζητείται να αναγνωριστεί δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της Συμβάσεως των Βρυξελλών, καθόσον δεν εκδόθηκε σε αστική ή εμπορική υπόθεση και καθόσον, ούτως ή άλλως, εκδόθηκε σε υπόθεση κοινωνικής ασφαλίσεως, η οποία ρητώς αποκλείεται από το πεδίο εφαρμογής της Συμβάσεως των Βρυξελλών. Επομένως, κατά τα άρθρα 55 και 56 της Συμβάσεως των Βρυξελλών, πρέπει αντιθέτως να εφαρμοστεί η προαναφερθείσα Σύμβαση του 1925 [4].

19. Δεδομένου ότι πρέπει να ερμηνευθεί διάταξη της Συμβάσεως των Βρυξελλών, το Hof van Beroep te Antwerpen αποφάσισε, με διάταξη της 27ης Ιουνίου 2000, να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

«1) Αποτελεί η διαφορά σχετικά με αγωγή που ένας δήμος άσκησε βάσει του ολλανδικού νόμου Algemene Bijstandswet στραφείς αναγωγικώς κατά ενός υπόχρεου διατροφής υπό την έννοια του άρθρου 93 του νόμου αυτού αστική υπόθεση υπό την έννοια του άρθρου 1, πρώτο εδάφιο, της Συμβάσεως της 27ης Σεπτεμβρίου 1968 για τη διεθνή δικαιοδοσία και την εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις, οπότε η δικαστική απόφαση που εκδόθηκε στο πλαίσιο της διαφοράς αυτής εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της πιο πάνω Συμβάσεως;

4 — Βλ. το σημείο 5 των προτάσεών μου.

2) Αποτελεί η διαφορά σχετικά με αγωγή που ένας δήμος άσκησε βάσει του ολλανδικού νόμου Algemene Bijstandswet στραφείς αναγωγικώς κατά ενός υπόχρεου διατροφής υπό την έννοια του άρθρου 93 του νόμου αυτού υπόθεση κοινωνικής ασφαλίσεως υπό την έννοια του άρθρου 1, δεύτερο εδάφιο, σημείο 3, της Συμβάσεως της 27ης Σεπτεμβρίου 1968 για τη διεθνή δικαιοδοσία και την εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις, οπότε η δικαστική απόφαση που εκδόθηκε στο πλαίσιο της διαφοράς αυτής δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της πιο πάνω Συμβάσεως;»

20. Κατά τη διαδικασία ενώπιον του Δικαστηρίου, παρατηρήσεις υπέβαλαν οι διάδικοι της κύριας δίκης, η Επιτροπή, η Ολλανδική, η Αυστριακή και η Σουηδική Κυβέρνηση, καθώς και η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου. Ωστόσο, κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση παρατηρήσεις υπέβαλαν μόνον το Ηνωμένο Βασίλειο και η Επιτροπή, η οποία στο στάδιο αυτό μετέβαλε άρδην όσα εξέθεσε με τις γραπτές παρατηρήσεις της.

Επί του πρώτου ερωτήματος

21. Με το πρώτο ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ερωτά στην ουσία αν η δικαστική απόφαση που εκδόθηκε επί αγωγής με την οποία ένας δήμος στράφηκε αναγωγικώς βάσει του άρθρου 93 του ABW κατά ιδιώτη μπορεί να θεωρηθεί απόφαση σε «αστική ή εμπορική υπόθεση» υπό την έννοια του άρθρου 1, πρώτο εδάφιο, της Συμβάσεως των Βρυξελλών.

Επιχειρήματα των μερών

22. Όλοι όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις συμφωνούν ότι, κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου (στην οποία θα επανέλθω), η έννοια «αστικές υποθέσεις» κατά το άρθρο 1 της Συμβάσεως των Βρυξελλών πρέπει να θεωρείται «αυτοτελής» έννοια η οποία πρέπει να ερμηνεύεται με αναφορά, αφενός, στους στόχους και στο σύστημα της Συμβάσεως των Βρυξελλών και, αφετέρου, στις γενικές αρχές που μπορούν να συναχθούν από το σύνολο των εθνικών εννόμων τάξεων. Ομοίως συμφωνούν ότι, πάντοτε κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, η Σύμβαση των Βρυξελλών μπορεί να έχει εφαρμογή και σε διαφορές μεταξύ δημοσίας αρχής και ιδιώτη, αρκεί η δημόσια αρχή να μην έχει ενεργήσει στο πλαίσιο της ασκήσεως δημοσίας εξουσίας.

23. Ωστόσο, οι απόψεις διίστανται όταν φθάνουμε στην ερμηνεία της έννοιας «αστικές υποθέσεις» σε σχέση με τα πραγματικά περιστατικά της παρούσας υποθέσεως. Από τη μια πλευρά, ο δήμος του Steenbergen και το Ηνωμένο Βασίλειο υποστηρίζουν ότι η παρούσα υπόθεση δεν αποτελεί αστική υπόθεση και επομένως δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της Συμβάσεως των Βρυξελλών· από την άλλη πλευρά, ο L. Baten, η Επιτροπή και οι λοιπές κυβερνήσεις που υπέβαλαν παρατηρήσεις υποστηρίζουν την αντίθετη άποψη.

24. Ειδικότερα, η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου ισχυρίζεται ότι με την επίμαχη αναγωγή ο δήμος, αναζητώντας τα έξοδα κοινωνικής προνοίας, στην πραγματικότητα «ενήργησε στο πλαίσιο της ασκήσεως δημοσίας εξουσίας». Το να δοθεί διαφορετική ερμηνεία, και ειδικότερα η ερμηνεία ότι ο δήμος υποκαταστάθηκε στα δικαιώματα διατροφής των δύο προσώπων υπέρ των οποίων παρασχέθηκε κοινωνική πρόνοια, συνεπάγεται ότι ο δήμος θα πρέπει να χαρακτηριστεί ως «δικαιούχος διατροφής» υπό την έννοια του άρθρου 5, σημείο 2, της Συμβάσεως των Βρυξελλών. Αν συμβεί αυτό, συνεχίζει η εν λόγω κυβέρνηση, θα μπορεί να συναχθεί και ότι διεθνή δικαιοδοσία έχει το δικαστήριο της έδρας της δημόσιας αρχής, ως δικαστήριο του τόπου κατοικίας του δικαιούχου διατροφής, οπότε θα μπορεί να καθιερωθεί ένα forum actoris υπέρ της δημόσιας αρχής. Ωστόσο, τούτο έρχεται σαφώς σε αντίθεση με τον σκοπό της διατάξεως αυτής, η οποία θεσπίστηκε για να προστατεύεται ο δικαιούχος διατροφής ως το αδύναμο μέρος της έννομης σχέσεως με τον οφειλέτη διατροφής και όχι να προστατεύονται και εκείνοι οι οποίοι, για οποιονδήποτε λόγο, υποκαθίστανται στα δικαιώματα διατροφής. Επομένως, και με βάση τις σκέψεις αυτές, το Ηνωμένο Βασίλειο θεωρεί ότι η αναγωγή του δήμου δεν πρέπει να θεωρηθεί ως αστική υπόθεση υπό την έννοια του άρθρου 1 της Συμβάσεως των Βρυξελλών.

25. Κατά την έγγραφη διαδικασία, η Επιτροπή συντάχθηκε με την άποψη του δήμου του Steenbergen και της Κυβερνήσεως του Ηνωμένου Βασιλείου ότι ο δήμος, όταν χορήγησε το επίδομα και όταν αποφάσισε να το αναζητήσει, άσκησε τη δημόσια εξουσία που του έχει χορηγηθεί στο πλαίσιο ενός συστήματος κοινωνικής ασφαλίσεως. Προς στήριξη του συμπεράσματος αυτού, η Επιτροπή υπενθύμισε ότι ο δήμος διαθέτει ευρεία διακριτική ευχέρεια, τόσο για τον καθορισμό των δικαιούχων και του ποσού της κοινωνικής ενισχύσεως όσο και για την απόφαση αναζητήσεως του σχετικού επιδόματος. Ειδικότερα, μόνο σε περίπτωση που δεν εκτελεστεί η δικαστική απόφαση που έχει εκδοθεί σύμφωνα με το πρώτο βιβλίο του ολλανδικού αστικού κώδικα ο δήμος οφείλει να ανακτήσει το επίδομα κοινωνικής ενισχύσεως, εντός των ορίων της υποχρεώσεως που επιβάλλει η πιο πάνω απόφαση· αντιθέτως, σε όλες τις άλλες περιπτώσεις, ο δήμος αποφασίζει κατά διακριτική ευχέρεια αν θα αναζητήσει τα καταβληθέντα. Κατά συνέπεια, ο δήμος δεν ενεργεί έχοντας υποκατασταθεί στα δικαιώματα του δικαιούχου της κοινωνικής ενισχύσεως, αλλά ενεργεί βάσει δικής του αυτοτελούς εξουσίας που έχει ως δημόσια αρχή.

26. Ωστόσο, όπως είπα πιο πάνω, η Επιτροπή κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση μετέβαλε άρδην την άποψή της. Συγκεκριμένα, στο στάδιο αυτό, υποστήριξε ότι ο δήμος στην πραγματικότητα δεν έχει διακριτική ευχέρεια για την αναζήτηση των εξόδων κοινωνικής ενισχύσεως από εκείνον ο οποίος δεν εκπλήρωσε την υποχρέωσή του διατροφής έναντι του προσώπου το οποίο έλαβε την κοινωνική ενίσχυση, καθόσον στο πλαίσιο του καθεστώτος του ολλανδικού ABW, η δημόσια αρχή πάντοτε *όφειλε* να αναζητεί τα ποσά αυτά. Εξάλλου, η αναγωγή χωρεί μόνον εντός των ορίων της ανεκπλήρωτης υποχρεώσεως διατροφής. Επιπλέον, παρατηρεί η Επιτροπή, ο αρχικός υπόχρεος διατροφής δεν περιέρχεται σε δυσμενέστερη θέση από το γεγονός ότι ο δήμος υποκαθιστά τον δικαιούχο διατροφής, καθόσον ο δήμος, χωρίς να ασκεί αυτοτελή δημόσια εξουσία, περιορίζεται στο να προβάλει τις αξιώσεις του αρχικού δανειστή. Επομένως, η Επιτροπή, αφού το ξανασκέφθηκε, θεώρησε ότι η υπόθεση Δήμος του Steenbergen κατά L. Baten είναι αστική υπόθεση, οπότε εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της Συμβάσεως των Βρυξελλών.

27. Υποστηρίζοντας την ίδια άποψη με εκείνη που η Επιτροπή προέβαλε κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, ο L. Baten, καθώς και η Αυστριακή και η Σουηδική Κυβέρνηση διατείνονται ότι η υπό εξέταση αναγωγή συνδέεται με την υποχρέωση διατροφής που ο L. Baten έχει έναντι της H. M. M. Kil και της θυγατέρας του. Το γεγονός ότι το δικαίωμα διατροφής εκχωρήθηκε εκ του νόμου σε δημόσια αρχή δεν μεταβάλλει τη φύση του δικαιώματος αυτού, καθόσον εκείνο του οποίου γίνεται επίκληση ούτως ή άλλως παραμένει δικαίωμα διατροφής· η εκχώρηση αυτή αποτελεί εφαρμογή της γενικής αρχής ότι όποιος υποχρεούται να εξοφλήσει χρέος τρίτου, και το εξοφλεί, υποκαθίσταται στα δικαιώματα του δανειστή κατά του οφειλέτη.

28. Η Σουηδική Κυβέρνηση προσθέτει ότι, αν το Δικαστήριο υπαγάγει τη σχετική αγωγή στο δημόσιο δίκαιο, θα δημιουργηθεί ο κίνδυνος να εξασθενήσει η ευθύνη των γονέων έναντι των τέκνων, η οποία τελικά θα θεωρηθεί ότι ανάγεται στη σφαίρα της κοινωνικής ευθύνης, και όχι στη σφαίρα των ιδιωτικών σχέσεων. Επιπλέον, η εν λόγω κυβέρνηση ισχυρίζεται ότι, αν θεωρηθεί ότι οι σχετικές αξιώσεις δεν έχουν εγερθεί σε αστική υπόθεση, θα εμποδιστεί η δυνατότητα να προβληθούν οι αξιώσεις αυτές στην αλλοδαπή, πράγμα που δεν είναι καθόλου επιθυμητό και δεν συνάδει με τον στόχο της Συμβάσεως των Βρυξελλών.

29. Τέλος, σε ανάλογα συμπεράσματα καταλήγει και η Ολλανδική Κυβέρνηση, αλλά βάσει εν μέρει διαφορετικών εκτιμήσεων. Συγκεκριμένα, η κυβέρνηση αυτή υπογραμμίζει ότι το ολλανδικό δίκαιο παρέχει στις δημόσιες αρχές αυτοτελές δικαίωμα να στραφούν κατά του αρχικού υπόχρεου διατροφής, καθόσον θεωρείται ότι στην περίπτωση αυτή ο δήμος ασκεί ένα δικαίωμα για την αποκατάσταση της ζημίας που υπέστη λόγω του ότι υποχρεώθηκε να ενισχύσει έναν άπορο. Επομένως, το γεγονός ότι στο πλαίσιο ενός ολλανδικού καθεστώτος δημοσίου δικαίου προβλέπεται δυνατότητα προσφυγής στη δικαιοσύνη δεν εμποδίζει να αναγνωριστεί ότι η αγωγή του δήμου — η οποία κατά το άρθρο 103 του ABW πρέπει να ασκηθεί ενώπιον πολιτικού δικαστηρίου — έχει τη φύση αγωγής αποζημιώσεως, οπότε πρόκειται για αστική υπόθεση υπό την έννοια της Συμβάσεως των Βρυξελλών. Προς στήριξη του συμπεράσματος αυτού, η Ολλανδική Κυβέρνηση υπογραμμίζει ότι τόσο από την έκθεση Jenard [5] όσο και από την έκθεση Schlosser [6] προκύπτει ότι ο αποκλεισμός της κοινωνικής ασφαλίσεως από το πεδίο εφαρμογής της Συμβάσεως των Βρυξελλών δεν αφορά την αγωγή με την οποία η δημόσια αρχή επιδιώκει να ανακτήσει παροχές κοινωνικής προνοίας ή ασφαλίσεως στρεφόμενη κατά τρίτου ο οποίος είναι υπόχρεος έναντι του δικαιούχου των εν λόγω παροχών.

Εκτίμηση

30. Θα αρχίσω και εγώ υπενθυμίζοντας, όπως όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις, ότι η

5 — Έκθεση του P. Jenard σχετικά με τη Σύμβαση της 27ης Σεπτεμβρίου 1968 για τη διεθνή δικαιοδοσία και την εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις (ΕΕ 1986, C 298, σ. 29 και συγκεκριμένα σ. 40).

6 — Έκθεση του P. Schlosser σχετικά με τη Σύμβαση της 9ης Οκτωβρίου 1978, για την προσχώρηση του Βασιλείου της Δανίας, της Ιρλανδίας και του Ηνωμένου Βασιλείου της Μεγάλης Βρετανίας και Βόρειας Ιρλανδίας στη Σύμβαση για τη διεθνή δικαιοδοσία και την εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις, καθώς και στο Πρωτόκολλο για την ερμηνεία της από το Δικαστήριο (ΕΕ 1986, C 298, σ. 99, και συγκεκριμένα σ. 131, σημείο 97).

έννοια «αστικές και εμπορικές υποθέσεις» κατά το άρθρο 1 της Συμβάσεως των Βρυξελλών πρέπει «να θεωρείται αυτοτελής έννοια, κατά την ερμηνεία της οποίας πρέπει να λαμβάνονται υπόψη οι σκοποί και το σύστημα της Συμβάσεως, καθώς και οι γενικές αρχές που απορρέουν από το σύνολο των εθνικών εννόμων τάξεων» [7]. Ομοίως, πρέπει να υπενθυμίσω ότι, πάντοτε κατά το Δικαστήριο, για να καθοριστεί αν μια δικαστική απόφαση έχει εκδοθεί σε αστική υπόθεση, είναι μέχρι ενός σημείου αδιάφορη η ιδιότητα που οι διάδικοι έχουν κατά το εφαρμοστέο εθνικό δίκαιο [8]· αντιθέτως, εκείνο που μετρά είναι αν η έννομη σχέση στηρίζεται σε πράξη με την οποία μια δημόσια αρχή άσκησε τη δημόσια εξουσία της [9]. Επομένως, πρέπει να εξετάζεται αν η δημόσια αρχή διαθέτει στον σχετικό τομέα εξουσίες διαφορετικές και ευρύτερες από εκείνες που θα είχε, σε ανάλογη περίπτωση, ένας ιδιώτης, και ειδικότερα πρέπει να εξετάζεται αν η δημόσια αυτή αρχή ενήργησε «σε συνάρτηση με την άσκηση δημόσιας εξουσίας» [10].

31. Ερχόμενος κανείς στην παρούσα υπόθεση, εύκολα μπορεί να διαπιστώσει ότι η υπόθεση αυτή αφορά, άμεσα ή έμμεσα, πλείστες έννομες σχέσεις, τόσο μεταξύ ιδιώτη και δημόσιας αρχής όσο και μεταξύ μόνον ιδιωτών. Επομένως, για να αποφευχθεί κάθε κίνδυνος συγχύσεως, είναι αναγκαίο, όπως ορθώς υπογράμμισε η Επιτροπή κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, να εξατομικευθεί η έννομη σχέση στο πλαίσιο της οποίας εκδόθηκε η σχετική δικαστική απόφαση και να απομονωθεί από τις άλλες σχέσεις που απλώς είναι συναφείς με αυτή.

32. Προς τούτο, πρέπει κατ' αρχάς να λεχθεί ότι η παρούσα υπόθεση εντάσσεται στο πλαίσιο μιας έννομης σχέσεως ολλανδικού δικαίου, η οποία υφίσταται μεταξύ του δήμου και της H. M. M. Kil (καθώς και, παραλλήλως, μεταξύ του δήμου και του ανηλίκου τέκνου T. Baten) και η οποία έχει ως αντικείμενο μια παροχή κοινωνικής προνοίας. Υπό το πρίσμα των ερμηνευτικών κριτηρίων της Συμβάσεως των Βρυξελλών που έχω εκθέσει πιο πάνω θα μπορέσει να εξεταστεί η φύση της σχέσεως αυτής. Από τη δικογραφία δεν προκύπτει σαφώς αν, στο πλαίσιο του καθεστώτος που έχει καθιερώσει ο ABW, ο άπορος έχει δικαίωμα να λάβει επίδομα από τον δήμο, οπότε ο δήμος θα βρίσκεται σε παθητική νομική κατάσταση εντελώς ανάλογη με εκείνη του ιδιώτη που είναι υπόχρεος διατροφής, ή αν αντιθέτως η δημόσια αρχή έχει κάποια διακριτική ευχέρεια όσον αφορά την απόφαση χορηγήσεως του επιδόματος, οπότε θα ενεργεί στο πλαίσιο της ασκήσεως δημοσίας εξουσίας.

33. Ωστόσο, αν τα πράγματα εξεταστούν εκ του σύνεγγυς, ο χαρακτηρισμός της παροχής ενός επιδόματος κοινωνικής προνοίας δεν θα έχει καμία συνέπεια για την απάντηση στα ερωτήματα που θέτει το αιτούν δικαστήριο. Συγκεκριμένα, η παροχή αυτή, και συνακόλουθα η έννομη σχέση που αποτελεί τη βάση της, δεν είναι αντικείμενο, αλλά απλώς προϋπόθεση της διαφοράς επί της οποίας εκδόθηκε η απόφαση του ολλανδικού δικα-

7 — Απόφαση της 14ης Οκτωβρίου 1976, 29/76, Eurocontrol (Συλλογή τόμος 1976, σ. 577, σκέψη 3)· στο ίδιο πνεύμα, αποφάσεις της 22ας Φεβρουαρίου 1979, 133/78, Gourdain (Συλλογή τόμος 1979/I, σ. 383, σκέψη 3)· της 16ης Δεκεμβρίου 1980, 814/79, Rüffer (Συλλογή τόμος 1980/III, σ. 493, σκέψεις 7 και 8), και της 21ης Απριλίου 1993, C-172/91, Sonntag (Συλλογή 1993, σ. I-1963, σκέψη 18).

8 — Προαναφερθείσες αποφάσεις Eurocontrol, σκέψη 4, και Rüffer, σκέψη 8.

9 — Προαναφερθείσες αποφάσεις Eurocontrol, σκέψη 4· Sonntag, σκέψη 20. Βλ. επίσης τις προτάσεις του γενικού εισαγγελέα Darmon στην προαναφερθείσα υπόθεση Sonntag, σημείο 43.

10 — Προαναφερθείσες αποφάσεις Eurocontrol, σκέψη 4· Rüffer, σκέψη 12· Sonntag, σκέψη 20.

στηρίου που ζητείται να αναγνωριστεί. Στην πραγματικότητα, η απόφαση αυτή αφορά διαφορετική έννομη σχέση που υπάρχει μεταξύ του δήμου και του L. Baten και ακριβώς η φύση της σχέσεως αυτής είναι αναγκαίο να κατανοηθεί για να δοθεί απάντηση στα ερωτήματα του αιτούντος δικαστηρίου.

34. Προς τούτο, πρέπει να ληφθεί ως αφετηρία η σχέση μεταξύ του L. Baten και της πρώην συζύγου του (και μεταξύ του ίδιου και της θυγατέρας του), η οποία έχει ως αντικείμενο την υπό συζήτηση υποχρέωση διατροφής. Η σχέση αυτή, μολονότι δεν αποτελεί ευθέως αντικείμενο της αποφάσεως της οποίας ζητείται η αναγνώριση, είναι παρά ταύτα αποφασιστικής σημασίας για την απάντηση που το Δικαστήριο καλείται να δώσει στα ερωτήματα που του έχουν υποβληθεί. Και τούτο, διότι, όπως ελέχθη, άπαξ καταβληθεί το επίδομα του «algemene bijstand», ο δήμος έχει δικαίωμα να στραφεί αναγωγικώς κατά συγκεκριμένων τρίτων, και μεταξύ αυτών προ πάντων κατά εκείνου που παραβαίνει τις οικογενειακές του υποχρεώσεις έναντι ανηλίκων ή δεν τηρεί την υποχρέωση διατροφής του συζύγου μετά το διαζύγιο.

35. Εν προκειμένω, ο δήμος του Steenbergen στρέφεται αναγωγικώς κατά του L. Baten ακριβώς ως υπόχρεου διατροφής της H. M. M. Kil και της T. Baten, η δε αναγωγή αυτή χωρεί κατά το άρθρο 93 του ABW μόνον εντός των ορίων της υποχρεώσεως διατροφής που έχει ο τρίτος οφειλέτης. Εξ αυτών προκύπτει ότι, υπό τις συνθήκες αυτές, ο δήμος δεν ενεργεί στο πλαίσιο της ασκήσεως δικής του δημόσιας εξουσίας, καθόσον στην πραγματικότητα δεν διαθέτει τέτοια εξουσία, ούτε για να καθορίσει τους ιδιώτες από τους οποίους θα αξιώσει την απόδοση των καταβληθέντων, ούτε για να ορίσει την έκταση της οφειλόμενης παροχής, αλλά ούτε και για την ανάκτηση: συγκεκριμένα, μπορεί μόνο να ζητήσει από τον τρίτο, και όχι να του επιβάλει, να πληρώσει· αν ο τελευταίος δεν πληρώσει, στον δήμο δεν μένει παρά να προσφύγει στη δικαιοσύνη, παρέχοντας έτσι στον τρίτο τη δυνατότητα να αμυνθεί και, ενδεχομένως, να αμφισβητήσει ακόμα και την ύπαρξη της υποχρεώσεως διατροφής ή την έκτασή της.

36. Κατά συνέπεια, νομίζω ότι ο δήμος δεν ασκεί έναντι του τρίτου δημόσια εξουσία και ότι η έννομη σχέση που υπάρχει μεταξύ τους δεν διακρίνεται από τις συνήθεις ενοχικές σχέσεις μεταξύ ίσων προσώπων, όπως είναι εξ ορισμού οι σχέσεις του αστικού δικαίου. Συγκεκριμένα, η θέση του δήμου έναντι του τρίτου υπόχρεου διατροφής μπορεί να συγκριθεί με τη θέση ενός ιδιώτη ο οποίος, έχοντας εξοφλήσει για οποιονδήποτε λόγο το χρέος τρίτου, υποκαθίσταται στα δικαιώματα του αρχικού δανειστή ή με τη θέση εκείνου ο οποίος, ανεξάρτητα από οποιαδήποτε προηγούμενη ενοχική σχέση, έχει ζημιωθεί από πράξη που μπορεί να καταλογιστεί σε τρίτον.

37. Υπό τις συνθήκες αυτές, δεν έχει σημασία να οριστεί από τεχνικής απόψεως η φύση της αγωγής με γνώμονα ένα συγκεκριμένο εθνικό

δίκαιο και, ειδικότερα, να εξεταστεί, όπως εξέθεσαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις, αν η αγωγή αυτή πρέπει να χαρακτηριστεί, κατά το ολλανδικό ή το βελγικό ή κάποιο άλλο εσωτερικό δίκαιο που έχει εφαρμογή βάσει του ιδιωτικού διεθνούς δικαίου, ως αγωγή κατόπιν υποκαταστάσεως στα δικαιώματα διατροφής, ή αν αντιθέτως πρόκειται περί αυτοτελούς αγωγής για την αποκατάσταση της περιουσιακής ζημίας που υπέστη ο δήμος. Ο μόνος χαρακτηρισμός που μας ενδιαφέρει εν προκειμένω είναι εκείνος που έχει σχέση με τη Σύμβαση των Βρυξελλών και με τις προϋποθέσεις για την εφαρμογή της· επομένως, αρκεί η διαπίστωση ότι η απόφαση εκδόθηκε σε πολιτική δίκη, οπότε εκδόθηκε σε «αστική υπόθεση» κατά το άρθρο 1 της ίδιας Συμβάσεως.

38. Κατά συνέπεια, προτείνω να δοθεί στο πρώτο ερώτημα η απάντηση ότι η δικαστική απόφαση επί αγωγής, με την οποία ένας δήμος στράφηκε αναγωγικώς, βάσει του άρθρου 93 του ABW, κατά ιδιώτη έχοντος την υποχρέωση να καταβάλει διατροφή σε δικαιούχο παροχών κοινωνικής ενισχύσεως που χορηγήθηκαν από τον δήμο αυτόν, είναι απόφαση σε αστική υπόθεση υπό την έννοια του άρθρου 1 της Συμβάσεως των Βρυξελλών της 27ης Σεπτεμβρίου 1968 για τη διεθνή δικαιοδοσία και την εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις.

Επί του δευτέρου ερωτήματος

39. Με το δεύτερο ερώτημα ερωτάται αν, γενομένου δεκτού ότι πρόκειται για αστική ή εμπορική υπόθεση, η σχετική αγωγή αφορά την κοινωνική ασφάλιση, δεδομένου ότι, αν συμβαίνει αυτό, η εν λόγω αγωγή δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της Συμβάσεως των Βρυξελλών, κατά το άρθρο της 1, δεύτερο εδάφιο, σημείο 3.

Επιχειρήματα των μερών

40. Στο ερώτημα αυτό στάθηκαν πιο πολύ η Ολλανδική και η Αυστριακή Κυβέρνηση. Η πρώτη εκθέτει ότι η Σύμβαση των Βρυξελλών δεν ορίζει η ίδια την έννοια της «κοινωνικής ασφαλίσεως», οπότε η έννοια αυτή πρέπει να διευκρινιστεί διά της ερμηνευτικής οδού και σύμφωνα με την αρχή της αυτοτελείας των εννοιών της Συμβάσεως των Βρυξελλών. Προς τούτο, κατά την κυβέρνηση αυτή, μπορεί να είναι χρήσιμο να γίνει αναφορά τόσο σε στοιχεία που αντλούνται από το διεθνές δίκαιο όσο και σε κοινοτικά νομοθετήματα του παραγώγου δικαίου. Για τα πρώτα, οι Κάτω Χώρες υπενθυμίζουν ότι σε διάφορες διεθνείς συμβάσεις γίνεται ρητώς διάκριση μεταξύ κοινωνικής ασφαλίσεως και κοινωνικής προνοίας. Αντιθέτως, όσον αφορά τα δεύτερα, γίνεται επίκληση ειδικά του κανονισμού (ΕΟΚ) 1408/71, περί εφαρμογής των συστημάτων κοινωνικής ασφαλίσεως στους μισθωτούς, στους μη μισθωτούς και στα μέλη των οικογενειών τους που διακινούνται εντός της Κοινότητας [11], ο οποίος διακρίνει τις παροχές κοινωνικής ασφαλίσεως από τις παροχές κοινωνικής προνοίας· οι δεύτερες είναι εκείνες με τις οποίες, κατά

11 — Κανονισμός του Συμβουλίου της 14ης Ιουνίου 1971 (ΕΕ ειδ. έκδ. 05/001, σ. 73).

την Ολλανδική Κυβέρνηση, πρέπει να θεωρηθεί ότι συνδέονται οι παροχές τις οποίες ένας δήμος χορηγεί βάσει του ABW.

41. Ακόμα και αν θεωρηθεί ότι οι παροχές αυτές εμπίπτουν στο πεδίο της κοινωνικής ασφαλίσεως, συνεχίζει η κυβέρνηση αυτή, όλες οι συναφείς με κοινωνική ασφάλιση έννομες σχέσεις δεν θα μπορούν να υπαχθούν στην έννοια της κοινωνικής ασφαλίσεως κατά το άρθρο 1, δεύτερο εδάφιο, σημείο 3, της Συμβάσεως των Βρυξελλών. Θα μπορούν να υπαχθούν μόνον οι διαφορές με αντικείμενο εισφορές των ασφαλισμένων ή παροχές κοινωνικής ασφαλίσεως που χορηγούνται σε ασφαλισμένους κατόπιν της επελεύσεως ορισμένων κοινωνικών κινδύνων. Αντιθέτως, κατά την Ολλανδική Κυβέρνηση (όπως και κατά την Επιτροπή), η επίμαχη αγωγή αφορά αίτημα να αποδοθούν από υπόχρεο διατροφής τα καταβληθέντα, οπότε εμπίπτει εξ ολοκλήρου στο πεδίο εφαρμογής της Συμβάσεως των Βρυξελλών, όπως άλλωστε επιβεβαιώνουν η έκθεση Jenard και η έκθεση Schlosser. Συγκεκριμένα, η πρώτη αναφέρει ότι «[α]πό το πεδίο εφαρμογής της Συμβάσεως, ωστόσο, αποκλείονται μόνο οι διαφορές κοινωνικής ασφαλίσεως, δηλαδή οι διαφορές που προκύπτουν από τις σχέσεις ανάμεσα στη διοίκηση και στους εργοδότες ή τους εργαζομένους. Αντίθετα, η Σύμβαση εφαρμόζεται στις περιπτώσεις που η διοίκηση θεμελιώνει άμεσο δικαίωμα προσφυγής κατά τρίτου υπευθύνου ζημίας ή υποκαθίσταται έναντι αυτού του τρίτου στα δικαιώματα ζημιωθέντος ασφαλισμένου από την ίδια, γιατί τότε ενεργεί σύμφωνα με τους κανόνες του κοινού δικαίου» [12]. Η δεύτερη έκθεση επιβεβαιώνει: «[ο]ι διαδικασίες ενώπιον δικαστηρίου που κινούνται από οργανισμούς κοινωνικής ασφαλίσεως κατά τρίτων, π.χ. κατά του υπευθύνου ζημίας, βάσει δικαιωμάτων στα οποία υποκαθίστανται κατ' εφαρμογή των νόμων ή τα οποία αναγνωρίζουν σ' αυτούς τους ίδιους οι εν λόγω νόμοι, υπάγονται στη Σύμβαση» [13].

42. Η Αυστριακή Κυβέρνηση, λαμβάνοντας ως αφετηρία και την άποψη ότι η Σύμβαση των Βρυξελλών και ο κανονισμός 1408/71 έχουν αμφότεροι ως σκοπό την ενίσχυση της προστασίας των δικαιωμάτων των προσώπων που είναι εγκατεστημένα στην Κοινότητα, παρατηρεί ότι ο αποκλεισμός της κοινωνικής ασφαλίσεως από το πεδίο εφαρμογής της Συμβάσεως των Βρυξελλών οφείλεται στην ύπαρξη ενός παραλλήλου και ειδικού συστήματος, οπότε η έννοια της κοινωνικής ασφαλίσεως πρέπει να ερμηνευθεί με αναφορά στον πιο πάνω κανονισμό καθώς και στη σχετική νομολογία του Δικαστηρίου. Κατά τη νομολογία αυτή, μια παροχή υπάγεται στην έννοια της κοινωνικής ασφαλίσεως «εφόσον χορηγείται, χωρίς οποιαδήποτε ατομική και εισάγουσα διακρίσεις στάθμιση των ατομικών αναγκών, στους δικαιούχους βάσει μιας από τον νόμο καθοριζομένης καταστάσεως και εφόσον έχει σχέση με κάποιον από τους κινδύνους που ρητώς απαριθμούνται στο άρθρο 4, παράγραφος 1, του κανονισμού 1408/71» [14]. Ειδικότερα, κατ' εφαρμογήν των κριτηρίων αυτών το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι ένα επίδομα που χορηγείται για την αντιμετώπιση των απαραίτητων προς το ζην εξόδων, χωρίς αναφορά σε προηγούμενες περιόδους επαγγελματικής δραστηριότητας ή στην καταβολή εισφορών, δεν εμπίπτει στην έννοια της

12 — Προαναφερθείσα έκθεση Jenard, σ. 41.

13 — Προαναφερθείσα έκθεση Schlosser, σ. 120, σημείο 60.

14 — Αποφάσεις της 5ης Μαρτίου 1998, C-160/96, Molenaar (Συλλογή 1998, σ. I-843, σκέψη 20), και της 11ης Ιουνίου 1998, C-275/96, Kuusijärvi (Συλλογή 1998, σ. I-3419, σκέψη 57).

κοινωνικής ασφαλίσεως κατά τον κανονισμό αυτόν [15]. Ωστόσο, εν προκειμένω η Αυστριακή Κυβέρνηση θεωρεί ότι από τη δικογραφία δεν προκύπτουν στοιχεία επαρκή για να χαρακτηριστούν υπό το πρίσμα των προαναφερθέντων κριτηρίων οι παροχές του δήμου του Steenbergen. Κατά συνέπεια, η κυβέρνηση αυτή, όπως και το Ηνωμένο Βασίλειο, θεωρεί σκόπιμο να αφεθεί στο εθνικό δικαστήριο ο καθορισμός, υπό το πρίσμα των προαναφερθέντων γενικών κριτηρίων, της φύσεως της αγωγής επί της οποίας εκδόθηκε η απόφαση του ολλανδικού δικαστηρίου.

Εκτίμηση

43. Και εγώ θεωρώ λογικό να ληφθεί ως αφετηρία το ότι, ελλείψει ορισμού στην ίδια τη Σύμβαση των Βρυξελλών, η έννοια της κοινωνικής ασφαλίσεως κατά τη Σύμβαση αυτή πρέπει να ερμηνεύεται με αναφορά στις σχετικές διατάξεις του κοινοτικού δικαίου, και ειδικότερα στον προαναφερθέντα κανονισμό 1408/71. Συγκεκριμένα, όπως έχω ήδη υπενθυμίσει, οι έννοιες που χρησιμοποιούνται από τη Σύμβαση των Βρυξελλών είναι κατ' αρχήν έννοιες «αυτοτελείς», οπότε πρέπει να ερμηνεύονται, όπως έχει κρίνει το Δικαστήριο, με αναφορά στους στόχους και στο σύστημα της Συμβάσεως των Βρυξελλών, πλην όμως θα προσθέσω ότι πρέπει να λαμβάνεται υπόψη και το ευρύτερο σύστημα εντός του οποίου εντάσσεται η Σύμβαση, δηλαδή το κοινοτικό δίκαιο εν ευρεία εννοία. Τούτο δε, προ πάντων για γενικότερους λόγους, αλλά και για λόγους που έχουν σχέση ειδικά με την κοινωνική ασφάλιση.

44. Γενικά, νομίζω ότι δύσκολα μπορούν να αμφισβητηθούν η «κοινοτική» φύση της Συμβάσεως των Βρυξελλών και το γεγονός ότι κατά την ερμηνεία της δεν μπορεί να παραβλεφθεί η νομολογία του Δικαστηρίου σχετικά με τις παράλληλες έννοιες που περιέχονται στις Συνθήκες ή στις πράξεις του παραγώγου δικαίου. Θα προσθέσω ότι η ανάγκη ενός τέτοιου ερμηνευτικού παραλληλισμού, η οποία κατά τη γνώμη μου ήταν εξ αρχής ορατή λόγω του συνδέσμου της Συμβάσεως των Βρυξελλών με την κοινοτική έννομη τάξη ο οποίος απορρέει από το άρθρο 220 της Συνθήκης ΕΚ (νυν άρθρο 293 ΕΚ) [16], είναι ακόμα μεγαλύτερη τώρα, μετά την έκδοση του κανονισμού (ΕΚ) 44/2001 [17], υπό τον οποίο η Σύμβαση των Βρυξελλών εντάσσεται ακόμα πιο λειτουργικά και άμεσα στην κοινοτική έννομη τάξη.

45. Στη συνέχεια, θεωρώ ειδικότερα ότι για τον ορισμό της έννοιας της κοινωνικής ασφαλίσεως δύσκολα μπορεί να αγνοηθεί η κατά τα πιο πάνω «κοινοτική» ερμηνεία της έννοιας αυτής, δηλαδή ερμηνεία που λαμβάνει υπόψη τις παράλληλες έννοιες που χρησιμοποιούνται από το άρθρο 42 ΕΚ και από τον κανονισμό 1408/71.

15 — Αποφάσεις της 27ης Μαρτίου 1985, 249/83, Hoeckx (Συλλογή 1985, σ. 973, σκέψεις 13 και 14), και 122/84, Scrivner (Συλλογή 1985, σ. 1027, σκέψεις 20 και 21).

16 — Βλ. την απόφαση της 10ης Φεβρουαρίου 1994, C-398/92, Mund & Fester (Συλλογή 1994, σ. I-467, και ειδικότερα σκέψεις 10 έως 13).

17 — Κανονισμός του Συμβουλίου, της 22ας Δεκεμβρίου 2000, για τη διεθνή δικαιοδοσία, την αναγνώριση και την εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις (ΕΕ 2001, L 12, σ. 1).

46. Θα υπενθυμίσω συναφώς ότι το άρθρο 42 ΕΚ προβλέπει μια ειδική παρέμβαση «στον τομέα της κοινωνικής ασφαλίσεως» για να εξασφαλίσει στους διακινουμένους εργαζομένους και στους έλκοντες δικαιώματα από αυτούς τον συνυπολογισμό όλων των περιόδων που λαμβάνονται υπόψη από τις διάφορες εθνικές νομοθεσίες και την καταβολή των παροχών στα πρόσωπα που κατοικούν στο έδαφος των κρατών μελών. Η παρέμβαση αυτή συγκεκριμενοποιήθηκε ακριβώς με την έκδοση του κανονισμού 1408/71, ο οποίος φροντίζει προ πάντων να κατανείμει τις αρμοδιότητες στις εθνικές έννομες τάξεις, καθιερώνοντας ένα καθεστώς υπό το οποίο, κατ' αρχήν, στην αποκλειστική «νομοθετική αρμοδιότητα» ενός κράτους μέλους αντιστοιχεί η αρμοδιότητα των διοικητικών και δικαστικών αρχών του ίδιου κράτους. Επομένως, μολονότι ο κανονισμός αυτός έχει, όπως και η Σύμβαση των Βρυξελλών, ως σκοπό την ενίσχυση της προστασίας των δικαιωμάτων των προσώπων που είναι εγκατεστημένα στην Κοινότητα, ο εν λόγω κανονισμός ακολουθεί μια προσέγγιση που δεν συμβιβάζεται πάντοτε με την προσέγγιση της Συμβάσεως των Βρυξελλών, οπότε είναι αδύνατη η αυτόματη κάλυψη του ενός συστήματος από το άλλο.

47. Ούτως εχόντων των πραγμάτων, θεωρώ εύλογο το συμπέρασμα ότι από το πεδίο εφαρμογής της Συμβάσεως των Βρυξελλών αποκλείεται ο τομέας που διέπεται από τον κανονισμό καθόσον στον τομέα αυτό η αποτελεσματική προστασία των νομικών καταστάσεων εξασφαλίζεται ως «πακέτο», με τον καθορισμό μιας εθνικής έννομης τάξεως που είναι αρμόδια στο σύνολό της, και δεν είναι αναγκαίο να εξασφαλιστεί η «κυκλοφορία» των δικαστικών αποφάσεων. Κατά τα λοιπά, νομίζω ότι σύμφωνη είναι και η έκθεση Jenard. Συγκεκριμένα, η έκθεση αυτή, όταν εξετάζει τους λόγους του αποκλεισμού της κοινωνικής ασφαλίσεως από το πεδίο εφαρμογής της Συμβάσεως των Βρυξελλών, αναφέρει ότι υπήρξε η θέληση «να διευκολυνθεί η αυτόνομη ανάπτυξη» των εργασιών για την εφαρμογή των άρθρων 51, 117 και 118 της Συνθήκης της Ρώμης και αμέσως μετά παρατηρεί ότι, «[ά]λλωστε, η κοινωνική ασφάλιση δεν προκάλεσε μέχρι τώρα συγκρούσεις δικαιοδοσίας γιατί θεωρήθηκε ότι η δικαιοδοσία των δικαστηρίων συνέπιπτε με τη νομοθετική αρμοδιότητα, η οποία ρυθμίζεται από τους κοινοτικούς κανονισμούς που εκδόθηκαν κατ' εφαρμογήν του άρθρου 51 της Συνθήκης της Ρώμης» [18].

48. Οι πιο πάνω σκέψεις με οδηγούν στο συμπέρασμα ότι η έκταση της κοινωνικής ασφαλίσεως κατά το άρθρο 1, δεύτερο εδάφιο, σημείο 3, της Συμβάσεως των Βρυξελλών πρέπει να καθοριστεί με αναφορά στο πεδίο εφαρμογής του προαναφερθέντος κανονισμού, όπως το πεδίο αυτό διευκρινίζεται από το άρθρο 4 του εν λόγω κανονισμού και από τη νομολογία του Δικαστηρίου.

49. Ερχόμενος τώρα στην παρούσα υπόθεση, θα υπενθυμίσω ακόμα μία φορά ότι η σχέση που μας ενδιαφέρει, εφόσον αποτελεί αντικείμενο της αποφάσεως του ολλανδικού δικαστηρίου, δεν είναι εκείνη μεταξύ των δύο απόρων γυναικών και του δήμου, η οποία αντιθέτως αφορά μια παροχή κοινωνικής προνοίας, αλλά η σχέση μεταξύ του δήμου και του L. Baten, η οποία έχει ως αντικείμενο την ανάκτηση των χρηματικών ποσών που ο πρώτος κατέβαλε κατόπιν της φερομένης αθετήσεως της υποχρεώσεως διατροφής που

18 — Προαναφερθείσα έκθεση Jenard, σ. 40.

έχει ο δεύτερος. Κατά συνέπεια, το αντικείμενο της επίμαχης υποχρεώσεως ασφαλώς δεν μπορεί να θεωρηθεί ως παροχή «που χορηγείται, χωρίς οποιαδήποτε ατομική και εισάγουσα διακρίσεις στάθμιση των ατομικών αναγκών, στους δικαιούχους βάσει μιας από τον νόμο καθοριζομένης καταστάσεως και [...] που έχει σχέση με κάποιον από τους κινδύνους που ρητώς απαριθμούνται στο άρθρο 4, παράγραφος 1, του κανονισμού 1408/71». Κατά συνέπεια, δεν πρόκειται για παροχή κοινωνικής ασφαλίσεως, υπό την έννοια της προαναφερθείσας κοινοτικής ρυθμίσεως, όπως ορίζεται από τη νομολογία του Δικαστηρίου, οπότε δεν εμπίπτει στο πεδίο της κοινωνικής ασφαλίσεως [19].

50. Εξάλλου, θα προσθέσω ότι η λύση δεν θα είναι διαφορετική αν ληφθεί υπόψη η φύση της σχέσεως κοινωνικής προνοίας μεταξύ, αφενός, της H. M. M. Kil και της T. Baten και, αφετέρου, του δήμου. Συγκεκριμένα, πρέπει να υπενθυμίσω ότι ένα επίδομα που χορηγείται «σε κάθε πρόσωπο του οποίου οι πόροι είναι ανεπαρκείς και που δεν μπορεί να τους εξασφαλίσει είτε με τις προσωπικές του προσπάθειες είτε με άλλα μέσα [...], έχοντας έτσι ως ουσιαστικό κριτήριο εφαρμογής την ένδεια και ασχέτως οποιασδήποτε προϋποθέσεως συνδεόμενης με περιόδους επαγγελματικής δραστηριότητας, εισφοράς ή υπαγωγής σε οποιοδήποτε οργανισμό κοινωνικής ασφαλίσεως, ο οποίος αποσκοπεί στην κάλυψη συγκεκριμένου κινδύνου, [...] ως κοινωνική παροχή γενικού χαρακτήρα δεν μπορεί να υπαχθεί σε έναν από τους κλάδους κοινωνικής ασφαλίσεως που απαριθμούνται στην παράγραφο 1 του άρθρου 4 του κανονισμού 1408/71 και επομένως δεν συνιστά παροχή κοινωνικής ασφαλίσεως» [20].

51. Πάντως, εν προκειμένω, από τα στοιχεία που παρέσχε το αιτούν δικαστήριο προκύπτει ότι το επίδομα που χορηγείται από έναν δήμο ως «algemene bijstand», βάσει του ABW, λαμβάνει υπόψη την ένδεια ως κύριο κριτήριο εφαρμογής και είναι ανεξάρτητο κάθε εισφοράς ή υπαγωγής σε οργανισμό κοινωνικής ασφαλίσεως αρμόδιο για την ασφάλιση κατά συγκεκριμένου κινδύνου. Τούτο με οδηγεί στο συμπέρασμα ότι δεν εμπίπτει στο πεδίο της κοινωνικής ασφαλίσεως κατά τον κανονισμό 1408/71 ούτε το δικαίωμα της H. M. M. Kil και της T. Baten να λάβουν παροχές από τον δήμο, το οποίο, θα επαναλάβω, αποτελεί απλώς και μόνον προϋπόθεση της περί ης πρόκειται αγωγής.

52. Λαμβανομένων υπόψη όσων παρατήρησα πιο πάνω σχετικά με την επιρροή του κανονισμού 1408/71 στην ερμηνεία της Συμβάσεως των Βρυξελλών, πρέπει να συναγάγω ότι η δικαστική απόφαση της οποίας ζητείται η αναγνώριση δεν έχει ως αντικείμενο, ούτε καν προϋποθέτει, την ύπαρξη δικαιώματος που εμπίπτει στο πεδίο της κοινωνικής ασφαλίσεως κατά το άρθρο 1, δεύτερο εδάφιο, σημείο 3, της Συμβάσεως των Βρυξελλών.

53. Επομένως, στο δεύτερο προδικαστικό ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι η

19 — Βλ. τις προαναφερθείσες αποφάσεις Molenaar, σκέψη 20, και Kuusijärvi, σκέψη 57.

20 — Προαναφερθείσες αποφάσεις Hoeckx, σκέψεις 13 και 14, και Scrivner, σκέψη 20.

δικαστική απόφαση επί αγωγής, με την οποία ένας δήμος στράφηκε αναγωγικώς, βάσει του άρθρου 93 του ABW, κατά ιδιώτη έχοντος την υποχρέωση να καταβάλει διατροφή στον δικαιούχο παροχών κοινωνικής ενισχύσεως που χορηγήθηκαν από τον δήμο αυτόν, δεν πρέπει να θεωρηθεί ως απόφαση σε υπόθεση κοινωνικής ασφαλίσεως υπό την έννοια του άρθρου 1, δεύτερο εδάφιο, σημείο 3, της Συμβάσεως των Βρυξελλών, οπότε δεν αποκλείεται από το πεδίο εφαρμογής της Συμβάσεως αυτής.

Συμπέρασμα

54. Υπό το πρίσμα των ανωτέρω σκέψεων, προτείνω στο Δικαστήριο να αποφανθεί ότι:

«1) Η δικαστική απόφαση επί αγωγής, με την οποία ένας δήμος στράφηκε αναγωγικώς, βάσει του άρθρου 93 του ABW, κατά ιδιώτη έχοντος την υποχρέωση να καταβάλει διατροφή στον δικαιούχο παροχών κοινωνικής ενισχύσεως που χορηγήθηκαν από τον δήμο αυτόν, είναι απόφαση σε αστική και εμπορική υπόθεση υπό την έννοια του άρθρου 1 της Συμβάσεως των Βρυξελλών της 27ης Σεπτεμβρίου 1968 για τη διεθνή δικαιοδοσία και την εκτέλεση αποφάσεων σε αστικές και εμπορικές υποθέσεις.

2) Η δικαστική απόφαση επί αγωγής, με την οποία ένας δήμος στράφηκε αναγωγικώς, βάσει του άρθρου 93 του ABW, κατά ιδιώτη έχοντος την υποχρέωση να καταβάλει διατροφή στον δικαιούχο παροχών κοινωνικής ενισχύσεως που χορηγήθηκαν από τον δήμο αυτόν, δεν πρέπει να θεωρηθεί απόφαση σε υπόθεση κοινωνικής ασφαλίσεως υπό την έννοια του άρθρου 1, δεύτερο εδάφιο, σημείο 3, της Συμβάσεως των Βρυξελλών, οπότε δεν αποκλείεται από το πεδίο εφαρμογής της Συμβάσεως αυτής.»